

Met (keten)toezicht bodemfraude tegengaan

Bijdrage, Ronald Peters LOM-congres 2010

1. Aanloop

Stellingen presenteren over de vraag hoe we gezamenlijk met netwerkpartners fraude of zware bodemoverredingen het beste kunnen ontdekken en de kring van bedrijven kunnen verkleinen waar nader onderzoek nodig is. Het gaat er niet om een uitputtende opsomming te krijgen, maar praktijkvoorbeelden te vinden.

Stellingen

- *Onder de bodembedrijven moet beter 'het kaf van het koren worden gescheiden'.*
- *Het aanbestedingenbeleid werkt fraude in de hand.*
- *Er is meer nodig dan routinecontroles om een verdachte partij grond te ontdekken.*
- *Bij zwaardere zaken is observatie nodig om de bewijslast rond te krijgen.*

2. Aftrap; fraude / zware overtredingen

Bodemfraude is het afgelopen jaar vaak in het nieuws geweest. Wij zijn er in geslaagd een paar fraudeurs aan te pakken (berufsverbot). Dat heeft tot veel reuring geleid. In ieder geval is de gevoelde pakkans in de bodembranche flink verhoogd. Het is zaak om nu een volgende stap te zetten.

Handhavers kunnen vele soorten zware overtredingen tegenkomen. In de LOM-ketenkrant heeft een opsomming van de 20 belangrijkste bodemoverredingen gestaan. Daaruit blijkt dat niet alle zware overtredingen gelijk ook fraude is.

Fraude is een heel breed begrip. Strafrechtelijk hebben we het over valsheid in geschrifte.

In de bodembranche wordt veel gewerkt met rapportages, lab/certificaten, transportdocumenten etc. Als er met onderzoek of materiaal wordt geknoeid dan moeten de corresponderende papieren kloppend worden gemaakt. Dan is er al gauw een vermoeden van fraude.

Voorbeelden.

- Fraude met certificaten; Dan hebben we het over het in elkaar knippen, plakken en kopiëren van papieren. Voorbeeld. Toezichthouder zag dun lijntje op een laboratorium/certificaat. Mogelijk was dat overgebleven na knip en plakwerk. Dat lijntje kon zijn ontstaan doordat het weglakken met tippex van een lijntje op de kopie niet 100% goed is gedaan.
- Rapportage van partijkeuring wordt gebruikt voor compleet andere partij, niet een keer maar herhaaldelijk; hergebruiken van documenten.
- In het veld is uit observatie gebleken dat bij uitvoering monsternamen fors is afgeweken van het protocol (te weinig grepen, verkeerde diepte, naast verdachte locaties boren), terwijl in het rapport werd gesteld dat conform protocol is gewerkt. Is dit geen hard bewijs?

3. Nut & Noodzaak ketentoezicht.

Om zware overtredingen goed in beeld te krijgen, om voldoende bewijslast te verzamelen voor sancties, is gezamenlijk ketentoezicht onontbeerlijk. Dit is een open deur maar ik blijf het herhalen.

Aanbestedingen

Stelling 1

Onder de bodembedrijven moet beter 'het kaf van het koren worden gescheiden'

Inmiddels hebben we al heel wat bodemhandhavers in Nederland. Zij werken voor heel wat Instanties. Waar we met z'n allen nog niet goed in geslaagd zijn is om met elkaar afspraken te maken over het aanwijzen van de bedrijven waarvan we gefundeerd kunnen stellen dat daar een verhoogd risico is dat zij zware overtredingen begaan. Daar heb je

- informatie-uitwisseling voor nodig
- je zult informatie moeten veredelen
- en hier moet capaciteit voor worden vrijgemaakt.

Daarvoor zul je toezicht moeten inrichten.

Mijn tip naar aanleiding van de eerste stelling over aanbestedingenbeleid is

4. Richt toezicht op werkzaamheden waarvoor een onrealistische offerte is uitgebracht.

Toelichting

Adviesbureaus en aannemers staan vaak onder zware druk van opdrachtgevers. Zowel bij particuliere opdrachtgevers als bij opdrachtgevers vanuit de overheid. Dat begint al bij offertes; er wordt niet naar kwaliteit maar naar prijs gekeken. Prijsvechters krijgen volop ruimte. Bedrijven moeten zich in allerlei bochten wringen om opdrachten binnen te halen. Dit kan leiden tot onrealistische offertes; offertes die zo goedkoop zijn dat men onmogelijk conform protocol kan werken, bijvoorbeeld

- een verkennend onderzoek voor 600 ipv 1100 euro aanbieden, voor die 500 kunnen net de laboratoriumkosten worden betaald. (Waar doet zo'n bedrijf het van?)
- Wanneer je een offerte ziet die er van uitgaat dat 6 AP04/partijkeuringen op één dag door twee personen worden gedaan dan is dat een reden om na te gaan hoe dit bureau zijn werk doet. (Wat is zo'n rapport nog waard?)

Kanttekening: Een bedrijf dat een lage offerte indient kan daar goede redenen voor hebben, bijvoorbeeld binnenkomen bij een nieuwe klant. Maar als structureel onwaarschijnlijk lage offertes worden aangeboden dan is nader onderzoek op z'n plaats.

Hoe kom je aan info; Gemeenten en provincies zijn opdrachtgever; er moeten bij de collega's heel wat offertes binnenkomen. Dat is een bron van informatie '*waar handhavend Nederland z'n vingers bij af zou likken*'.

5. Greep op partijen grond

Stelling.

Er is meer nodig dan routinecontroles om een verdachte partij grond te ontdekken.

Bodemhandhaving lijkt met asbest en legionella wel een stiefkindje van veel managers op handhavingsgebied. Er wordt relatief weinig tijd voor beschikbaar gesteld. Daar kun je op korte termijn niet veel aan veranderen. Wat we wel kunnen is er voor te zorgen dat beschikbare tijd effectief wordt ingezet. Hiervoor moeten we regionaal én bovenregionaal bepalen hoe we onze inzet het beste kunnen richten.

Een van de invalshoeken om foute bedrijven in beeld te krijgen is door je af te vragen hoe een aannemer of loonwerker die met een lastige partij grond zit hier van af kan komen. Ik zou zeggen dan gaat hij toch op zoek naar een plaats waar de pakkans heel laag is!

We weten allemaal dat de intensiteit en kwaliteit van toezicht per gebied kan verschillen. Bij aannemers en loonwerkers is het al gauw bekend waar amper toezicht of waar juist een terriër zit.

Hij weet dat wanneer een partij door die terriër in gemeente A is afgekeurd hij in gemeente B of C vaak zonder problemen onder dezelfde kwaliteitsklasse terecht kan.

Wat we onderling kunnen afspreken is dat als gemeente A een partij afkeurt we elkaar attenderen op die aannemer of loonwerker die met een lastige partij zit. In Arnhem kwamen toezichthouders er achter dat grond naar een niet bestaande geluidwal zou worden afgevoerd; dan wordt het interessant voor een handhaver om dat zaakje eens te gaan uitpluizen.

Voor een andere invalshoek moet je bij het Trekkersnetwerk bodemkwaliteit Overijssel zijn. Zij gaan of het volume van een partij grond die wordt toegepast groter is dan de omvang van het volume van het partijonderzoek van die partij. Als er een groot verschil tussen die twee getallen zit, dan is dat een reden voor onderzoek.

Willen jullie nog een voorbeeld horen?

Kijk eens naar bureau's die hun rapportage, als daar commentaar van het bevoegd gezag op komt, wel heel snel en heel fors aanpassen. Bijvoorbeeld

- aantal genomen monsters
- omvang in m3 van een gekeurde partij

Dit soort slimme initiatieven zouden we meer van elkaar moeten overnemen.

Koppeling werken en meldingen

Wanneer er inzicht is in het aantal werken waarvoor een melding nodig is dan is de beoordeling of het aantal meldingen hiermee in de pas loopt ook beter te maken. Het is dan tevens beter mogelijk om gericht toezicht uit te oefenen op die werken die wel in uitvoering zijn maar waarvoor geen melding bij bodemplus (opvraagbaar) is gedaan. Het is aannemelijk dat juist bij die werken de kans op overtredingen groter is.

Om terug te komen op mijn stelling. Met routinecontroles kom je pas bij toeval een verdachte partij grond tegen. Je moet het toeval een handje helpen. Je moet van elkaar weten waar je vooral op moet letten!

6. Bewijslast door observatie.

Tenslotte het onderwerp observatie.

Stelling 4

Bij zwaardere zaken is observatie nodig om de bewijslast rond te krijgen.

Mijn mening is dat als een bedrijf erg slecht scoort op naleefgedrag in het veldwerk we ook vaker moeten gaan observeren hoe er in de praktijk écht wordt gewerkt.

Papier is geduldig en fraude kom je niet tegen als je alleen een gelikt rapport of melding bekijkt. Daarvoor heb je observaties en accountancy-onderzoek (daar ga ik nu niet verder op in). Dat kost veel tijd en dat doe je alleen bij bedrijven waar dat ook echt nodig is.

Heimelijke observatie is werk voor speciale teams. Wat doen zij?

- met een kijker verdekt opgesteld wordt genoteerd wat er écht in de praktijk gebeurt, welke vrachtwagen levert welke partijen aan. Je hoeft niet altijd met een camouflagepak de bosjes in. Je kunt ook regelen dat je een pand in de buurt mag gebruiken.

Ook als je niet in een team zit kun je met onaangekondigde controles heterdaadjes pakken.

Bijvoorbeeld. Een handhaver zag veldwerkers hun busje inladen. Hij wist dat het bedrijf in de top 10 van aandachtsbedrijven in de regio stond. Hij vroeg hun dan wat voor onderzoek ze gedaan hadden. Ze kwamen met een mooi monsternamenplan waarop stond aangegeven waar en hoe diep moest worden gemonsterd. Nadat zij bevestigd hadden dat zij conform plan hadden gewerkt, liet hij de veldwerkers aantonen waar daadwerkelijk geboord was en hoe diep men is gegaan. Het bleek dat nog niet een kwart van het plan echt was uitgevoerd.

Wat ik wil zeggen of je nu groot- of kleinschalig observeert of constatering doet, waar het om gaat is je gericht indicaties verzamelt dat er mogelijk zwaardere overtredingen worden begaan. Vervolgens mogen die bevindingen niet in een zwart gat verdwijnen; het is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid dat we daar decentraal en centraal werk van maken.

Ik weet dat er twijfel bestaat over de vraag of toezichthouders heimelijk mogen observeren. Er is door juristen uitgezocht dat het mag. Zo lang je maar niet stelselmatig personen volgt, het moet gaan om activiteiten die door / voor een bedrijf worden uitgevoerd. Helaas mogen we niet doen aan cameratoezicht, dan ben je wel stelselmatig personen aan het volgen. Als we observatie (of accountancy-onderzoek) nodig hebben om onze bewijslast rond te krijgen dan moeten we dit middel ook inzetten (als daarvoor voldoende gelegenheid bestaat).

Om terug te komen op mijn eerste stelling, ik heb een paar voorbeelden gegeven van manieren om onder bedrijven het 'kaf van het koren te scheiden'. Succes is niet gegarandeerd, we hebben vaak een lange adem nodig. Maar we moeten er samen wel werk van maken!